

Міністерство освіти і науки України
ВСП Інститут інноваційної освіти
«Київського національного університету будівництва і архітектури»

Затверджено

Вченою радою ВСП ІІНО КНУБА
протокол від 2020 р. № 8

Голова вченої ради

Даневич О.С.

СИЛАБУС

Ціноутворення в будівництві

Назва дисципліни

освітній рівень	<i>перший (бакалаврський) рівень вищої освіти</i> <i>(назва освітнього рівня)</i>
галузь знань	281. Публічне управління та адміністрування
спеціальність	281. Публічне управління та адміністрування
спеціалізація	281. Публічне управління та адміністрування
освітня програма	Публічне управління та адміністрування
мова навчання	українська

Силабус навчальної дисципліни «Ціноутворення в будівництві» розроблений на підставі програми навчальної дисципліни «Ціноутворення в будівництві», затвердженої на засіданні Методичної комісії (протокол від « 4 » 09 2020 р. № 4) та Вченої ради (протокол від «05» 09 2020 р. № 8).

Розробник Новикова І.В. д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту

Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії (протокол від « 04.09 » 2020 р. № 4).

Голова навчально - методичної комісії _____ Новикова І.В.

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Посада	Педагогічна категорія	Наук. ступінь, вчене звання	Наукові інтереси	Контактна інформація
Новикова Іннола Вікторівна	завідувач кафедри		д.е.н., професор		(050_334-28-39, innolanovykova@gmail.com графік консультацій

Політика навчальної дисципліни

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (0,5 бала). Обов'язковою є присутність студента на модульному та підсумковому контролях. Перескладання модулів відбувається із дозволу кафедри та навчального відділу за наявності поважних причин. Системно і регулярно переглядати лекційний матеріал, працювати з навчальною та науковою літературою. Здавати самостійні роботи та завдання у визначені терміни. Обов'язковою є присутність студента на модульному та підсумковому контролях. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем у друкованому або електронному вигляді виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика щодо академічної доброчесності: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають

інформувати викладача про неможливість відвідувати заняття. Допускається 1 пропуск з поважних причин, який не впливатиме на систему оцінювання. Про відсутність з поважних причин доводити до відома викладача заздалегідь. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародна мобільність, карантинні обмеження) навчання може відбуватись в он-лайн формі. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Ціноутворення в будівництві» - формування системи знань по сутності, змісту і формуванню ціни в умовах ринкової економіки. Усі види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

Кваліфікаційні вимоги до студентів та їх професійні компетенції в галузі ціноутворення

Необхідна навчальна база перед початком вивчення дисципліни. З метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні до початку вивчення навчальної дисципліни опанувати знання і навички в галузі макроекономіки, мікроекономіки, бухгалтерського обліку, статистики, маркетингу

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенту необхідно **знати:**

- економічний зміст ціни та ціноутворення в ринкових умовах;
- систему факторів ціноутворення;
- закономірності ціноутворення;
- особливості реалізації цінової стратегії;
- методи збудування ціни та її аналізу;
- особливості ціноутворення в будівництві.

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває наступні професійні **компетенції:**

фундаментальні – полягають в умінні використовувати знання теоретичних аспектів ціни і ціноутворення для цілей практичного ціноутворення; забезпечувати взаємозв'язок витрат, обсягів продажів і

прибутку підприємства при різній структурі ринка; ефективно управляти факторами ціноутворення для забезпечення комерційного успіху;

загально-функціональні – полягають в умінні систематизувати інформацію кон'юктурно-цінової роботи; формувати й оптимізувати механізм ціноутворення на підприємстві; обґрунтовувати методи й прийоми аналізу ціни та формувати показники, необхідні й достатні, для вивчення явищ, процесів, проблем і обґрунтування управлінських рішень в галузі ціноутворення; формувати цінову політику й розробляти генеральну стратегію встановлення ціни на продукцію, що випускається, на певний період часу з урахуванням структури ринку.

предметно-видові – установлювати ціну на товар на основі достовірної інформації й раціонального мислення; проводити розрахунки щодо аналізу та побудови ціни; проводити аналіз економічної кон'юктури ринку, застосовуючи різні інструменти, методи й прийоми роботи з потрібною інформацією; установлювати напрямок і величину відхилень ціни підприємств у ту або іншу сторону і встановлювати причини таких відхилень; обґрунтовувати й приймати певні рішення щодо підвищення ефективності діяльності в галузі ціноутворення та формування ціни на підприємстві на основі обґрунтування витрат, а також обліку впливу факторів середовища на її рівень; проводити аналіз та оцінку динаміки цін на ринковому середовищі.

Тематичний план навчальної дисципліни

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекції, практичні заняття, індивідуальна робота, самостійна робота студента. Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена у табл.2.

Таблиця 2

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Всього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна
Змістовий модуль I «Теоретичні основи ринкового ціноутворення»				
1. Теоретичні основи ціноутворення	24	4	6	14
2. Основи ринкового ціноутворення	28	6	6	16

Змістовий модуль II «Методичні основи ринкового ціноутворення»				
3. Методичні основи ринкового ціноутворення	32	6	8	18
4. Склад ціни	20	4	4	12
5. Державне регулювання та контроль ціни	20	4	2	14
6. Ціноутворення в будівництві	26	6	4	16
Всього	150	30	30	90

Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль I. «Теоретичні основи ринкового ціноутворення»

Тема 1. «Теоретичні основи ціноутворення»

Економічна сутність ціни. Ціна в системі вартісних економічних категорій. Принципи ринкової економіки та аксіоми ринкового ціноутворення. Форми ціноутворення. Фактори, що впливають на ціну (внутрішні та зовнішні) та їх взаємозв'язок. Функції цін та їх взаємозв'язок в ринковій економіці. Види цін та тарифів. Світовий ринок та світові ціни. Диференціювання цін світового ринку під впливом ряду факторів. Класифікація світових цін. Стадії ціноутворюючого процесу та особливості формування ціни на кожній з цих стадій. Фактори, що мають вплив на ціну на кожну із стадій ціноутворення. Ціни фактичних угод. Базові умови поставок. Транспортний фактор в світовій торгівлі. Затрати на транспортні операції. Розподілення транспортних витрат між продавцями та покупцями в відповідності до правил «ІНКОТЕРМС-2000».

Тема 2. «Основи ринкового ціноутворення»

Економічні проблеми та економічні рішення. Ціна вибору. Проблема обмеженості ресурсів. Роль та значення ціни вибору. Тенденція збільшення ціни вибору. Застосування математичних методів в дослідженні процесів ринкового ціноутворення. Фактори виробництва. Види економічних систем: традиційна, командна, ринкова, змішана. Економічний зміст терміну

«ринок». Класифікація ринків. «Досконалий» та «недосконалий» ринок, їх характеристика та особливості ціноутворення в кожному з них. Ринковий та неринковий сектори економіки, взаємозв'язок між ними. Механізм прийняття рішень в ринковій економіці. «Сім'я», «фірма», центральні органи влади. Рух прибутків та витрат окремих груп в умовах ринку. Попит та пропозиція. Закон попиту та пропозиції. Види попиту. Еластичність попиту. «Збільшення», «зменшення», «розширення», «звуження» попиту. «Нормальна» група товарів. Товари групи «Гіфену». Фактори, що впливають на попит та пропозицію. Ціна рівноваги.

Модуль 2. “Методичні основи ринкового ціноутворення”

Тема 3. «Методичні основи ринкового ціноутворення»

Принципи ринкового ціноутворення. Рівновага цін. Паритетність цін на різноманітні види товарів. Види ринків по рівню конкуренції: ринок чистої конкуренції, ринок монополістичної конкуренції, олігополістичний ринок, ринк чисті монополії. Методика розрахунку початкової ціни. Етапи встановлення початкової ціни. Типи цінової політики. Методи оцінки кривих попиту. Оцінка витрат. Аналіз ціни конкурентів. Вибір методу побудови цін: середні витрати + прибуток», аналіз беззбитковості, забезпечення цінового прибутку, виходячи із цінності товару, на основі рівня поточних цін.

Тема 4. “Склад ціни”

Фактори, що впливають на рівень ціни: попит, витрати, конкуренція. Види витрат. Зміст терміну «витрати». Прямі та непрямі витрати. Постійні та змінні витрати. Валові витрати. «Мнимі» витрати. Гранична виручка та граничні витрати. «Явні» (бухгалтерські) та неявні (економічні) витрати. Середні загальні, середні постійні та середні змінні витрати. Закон убуваючої продуктивності ресурсів. Склад та структура ціни. Групування витрат по елементам витрат та по статтям калькуляції.

Тема 5. “Державне регулювання та контроль ціни”

Державна політика в області цін. Сутність, призначення і цілі державного регулювання економіки. Пряме регулювання та економічне

регулювання. Методи державного регулювання цін. Взаємозв'язок методів державного регулювання цін та їх економічних наслідків. Державного регулювання цін в зовнішньоекономічній діяльності. Індикативні ціни. Держаний контроль цін. Досвід державного регулювання цін в промислово-розвинених країнах.

Тема 6. “Ціноутворення в будівництві ”

Особливості ціноутворення в будівництві. Етапи розрахунку ціни: вибір виробу - аналога, оцінка індексу росту якості, коректування базової ціни на індекс росту якості. Надбавки та знижки до оптової ціни з урахуванням розміру економічного ефекту від росту якості.

Параметричні методи обґрунтування оптових цін на нову продукцію машинобудування. Метод утриманих показників. Метод регресійного аналізу. Баловий метод. Агрегатний метод.

Плани лекцій

Модуль 1. Теоретичні основи ринкового ціноутворення

Тема 1. Теоретичні основи ціноутворення

- 1.1. Економічний зміст ціни та ринкового ціноутворення.
- 1.2. Фактори ринкового ціноутворення.
- 1.3. Функції цін

Література: основна (1,2,3,4,5,); додаткова (9,12).

Тема 2. Основи ринкового ціноутворення

- 2.1. Основи ринкового ціноутворення

Література: основна (1,2,3,4,5,); додаткова (6,7,8,9,12).

Тема 3. Методичні основи ринкового ціноутворення

- 3.1. Методичні основи ринкового ціноутворення

Література: основна (1,2,3,4,5); додаткова (6,7,10).

Тема 4. Склад ціни

- 4.1. Склад ціни

Література: основна (1,2,3,4,5,6); додаткова (7,8,9,10).

Тема 5. Державне регулювання та контроль ціни

- 5.1. Державне регулювання та контроль ціни

Література: основна (1,2,3,4,5); додаткова (7,9,12).

Тема 6. Ціноутворення в будівництві

- 6.1. Особливості ціноутворення в будівництві

Література: основна (1,2,3,4,5,); додаткова (9,11,12).

Плани практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок виконання певних видів економічної роботи в галузі ціноутворення, а також розрахунків ціни та оптимізації її рівня, обґрунтування висновків за результатами аналізу ціни й цінової стратегії.

У межах дисципліни «Ціноутворення в будівництві», з метою опанування студентами всіх видів економічних розрахунків, практичні заняття рекомендується проводити за окремо взятими темами чи питаннями. Тематики практичних занять і завдання наведені нижче.

Тематики практичних занять

Модуль 1. Теоретичні основи ринкового ціноутворення

Тема 1. Теоретичні основи ціноутворення

1. Практичне завдання: рольова гра, як засіб ознайомлення з сутністю ціни та її місці в системі вартостних економічних категорій.
2. Принципи ринкової економіки і аспекти ринкового ціноутворення.
3. Фактори, що впливають на ціну.
4. Функції цін і їх економічний зміст.
5. Види цін та товарів.
6. Світовий ринок: сутність, поглиблення спеціалізації та кооперування світового ринку.
7. Світові ціни та класифікація.
8. Рішення задач по темі «Підприємство і ринок».

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,9,12).

Тема 2. Основи ринкового ціноутворення

1. Економічні проблеми та економічні рішення. Ціна вибору.
2. Механізм застосування рішень в ринковій економіці.
3. Попит та пропозиція. Еластичність попиту та пропозиції.
4. Рішення задач по дослідженню попиту та пропозиції.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,12).

Модуль 2. Методичні основи ринкового ціноутворення

Тема 3. Методичні основи ринкового ціноутворення

1. Принципи ринкового ціноутворення.
2. Етапи побудови ціни.
3. Види цінової політики і їх характеристика.
4. Аналіз беззбитковості та забезпечення цільового прибутку.
5. Встановлення кінцевої ціни.
6. Рішення задач по дослідженню підприємства і ринку.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,10).

Тема 4. Склад ціни

1. Фактори, що впливають на рівень витрат в цінах.
2. Класифікація витрат в цінах.
3. Склад та структура ціни.
4. Рішення задач по дослідженню виробництва та витрат.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,10).

Тема 5. Державне регулювання та контроль цін

1. Сутність, призначення, цілі державної політики цін.
2. Пряме та економічне регулювання цін.
3. Методи державного регулювання цін.
4. Державний контроль цін.
5. Досвіт державного регулювання цін в промислово розвинених країнах.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,7,9,12).

Тема 6. Ціноутворення в будівництві

1. Особливості ціноутворення в будівництві.
2. Етапи розрахунку ціни на продукцію будівництва.
3. Параметричні методи обґрунтування оптових цін на продукцію будівництва.
4. Баловий метод обґрунтування цін на продукцію будівництва.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,9,10,11,12).

Завдання для самостійної роботи студентів.

Основні *види самостійної роботи* студента:

1. Вивчення додаткової літератури;
2. Робота з законодавчими та нормативними документами;
3. Підготовка до практичних (семінарських) занять згідно питань, наведених нижче;
4. Підготовка до проміжного та підсумкового модульного контролю.

Питання для самостійної роботи

Модуль 1. Теоретичні основи ринкового ціноутворення

Тема 1. Теоретичні основи ціноутворення.

1. Ціна, як фактор збалансованості попиту та пропозиції.
2. Облікова функція ціни.
3. Стимулююча функція ціни.
4. Функція підтримки ринкової рівноваги.
5. Класифікація цін та тарифів.
6. Світовий ринок і світові ціни.
7. Ціни торгів.
8. Ціни аукціонів.
9. Ціни біржових торгів.
10. Ціни фактичних угод.
11. Базові умови поставок «ІНКОТЕРМС - 2000».
12. Стадії ціноутворюючого процесу.
13. Фактори, що впливають на зміну ціни.

Література: основна (1,2,3,4,5,); додаткова (9,12).

Тема 2. Основи ринкового ціноутворення

1. Проблема обмеженості ресурсів в світовій економіці.
2. Сутність ціни вибору.
3. Фактори виробництва.
4. Види економічних систем і ринків.
5. Механізм прийняття рішень в ринковій економіці
6. Попит та пропозиція.

7. Еластичність попиту.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,12).

Модуль 2. Методичні основи ринкового ціноутворення

Тема 3. Методологічні основи ринкового ціноутворення

1. Економічний зміст принципів ринкового ціноутворення.
2. Етапи встановлення ціни.
3. Види цінової політики та їх характеристика.
4. Встановлення кінцевої ціни.
5. Характеристика ринків по рівню конкуренції.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,10).

Тема 4. Склад ціни

1. Зміст терміну «Витрати».
2. Види витрат.
3. Граничні витрати і граничний продукт змінного ресурсу.
4. Структура ціни.
5. Середні витрати та їх місце в аналізі витрат.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,10).

Тема 5. Державне регулювання і контроль цін

1. Сутність, призначення і цілі державного регулювання цін.
2. Методи державного регулювання цін.
3. Пряме та економічне регулювання цін.
4. Особливості державного регулювання цін в Україні.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,7,9,12).

Тема 6. Ціноутворення в будівництві

1. Особливості ціноутворення в будівництві.
2. Параметричні методи обґрунтування цін на нову продукцію будівельної галузі.
3. Баловий метод побудови цін.
5. Визначення надбавок та знижок до оптової ціни з урахуванням розміру економічного ефекту.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,9,10,11,12).

Індивідуальне завдання (контрольна робота для студентів заочної форми навчання)

Індивідуальне завдання або контрольна робота для студентів заочної форми навчання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із навчальної дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; аналіз та моделювання ситуацій в області ринкового ціноутворення; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами.

Індивідуальне завдання з дисципліни видається студенту викладачем на початку семестру. Індивідуальне завдання виконується самостійно студентом. Студент має надати індивідуальне завдання для перевірки викладачем наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення остаточного підсумкового модульного контролю. Оцінка за виконання індивідуальне завдання враховується при виставленні модульної оцінки з дисципліни.

Індивідуальне завдання складається із теоретичної, практичної частини і тестів. У процесі виконання індивідуального завдання студент має опрацювати не менш 10-15 літературних джерел. При цьому робота має носити творчий характер.

Теоретична частина індивідуального завдання повинна містити стислі відповіді на поставлені питання.

Практичне завдання складається з ситуаційного завдання, вирішення якого має супроводжуватися обґрунтованими висновками.

Метою проведення тестового контролю з навчальної дисципліни є закріплення знань, опанованих під час лекційних занять, а також набуття практичних вмінь у вирішенні певного кола економічних проблем в галузі ціноутворення на сучасному етапі розвитку економіки.

Список використаної літератури необхідно скласти у певному порядку: законодавчі акти, статистичні довідки, загальна та спеціальна література. Індивідуальне завдання складається з титульної сторінки, основної частини, списку використаної літератури, додатків.

Формування та вибір варіанта завдання

Обсяг індивідуального завдання повинен скласти 13 – 15 аркушів формату А – 4 рукописного тексту (26-28 рядків на сторінці) або 8 – 12 сторінок машинописного тексту (14 шрифт, полуторний інтервал, шрифт Times New Roman). Границі для машинописного та рукописного тексту:

верхні – 20мм., нижні – 20мм., ліві – 25мм., праві 30 15мм. Для зауважень викладача навчальної дисципліни необхідно з правої сторони сторінки обов'язково залишати поле (розміром 30мм.).

Варіант обирається за останньою цифрою номера залікової книжки студента. Індивідуальне завдання наведено в 10 варіантах.

Варіанти індивідуального завдання

Варіант 1.

1. Принципи ринкової економіки та їх характеристика.
2. Зовнішні фактори, вплив на ціну та їх характеристика.
3. Практичне завдання 1.

Визначити коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною, якщо відомо, що при ціні товару «X» - 4000 грн. об'єм попиту на товар «Y» - 10000 шт., а при ціні товару «X» - 5000 грн. об'єм попиту на товар «Y» - 8000шт.

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на даний товар: $Q_D = 15 - P$, функція пропозиції даного товару $Q_S = -10 + P$. На товар введено податок в розмірі 2 грн. за одиницю товару. Визначити рівноважний об'єм продаж, рівноважну ціну покупця і продавця до та після введення податку. Задачу вирішити графічно та алгебраїчно.

5. Тести:

1. Об'єм попиту, це:
  - а) кількість товару, купленого споживачами на ринку за певний період часу;
  - б) кількість товару, розміщеного на ринках;
  - в) кількість товару, який окремий споживач готовий придбати на ринку в одиницю часу за певних умов;
  - г) кількість товару, що є предметом вибору на ринку;
  - д) максимальна кількість товару на ринку.
2. Принцип убуючої граничної корисності, це:
  - а) приріст загальної корисності при збільшенні споживання даного блага на одиницю;
  - б) згідно з яким чим більше споживання деякого блага, тим менший приріст корисності, одержуваної від споживання додаткової одиниці цього блага;
  - в) відповідно до якого корисність обернено пропорційна потребі;
  - г) норма, відповідно до якої визначають міру корисності;

д) явище споживання, що виникає при зміні пропозиції товарів на ринку.

3. Функція корисності, це:

а) залежність між рівнем задоволення корисності й кількістю пропонованих благ;

б) горизонтальна сума всіх кривих індивідуального попиту;

в) залежність між корисністю й факторами, що формують корисність;

г) залежність між рівнем задоволення корисності й кількістю споживаних благ.

4. Споживчий надлишок (рента) покупця, це:

а) різниця між максимальною сумою грошей, яку споживач згодний заплатити за дану кількість товару і тією сумою грошей, що він у дійсності заплатив;

б) різниця між максимальною й мінімальною сумою грошей, які споживач готовий був заплатити за дану кількість товару;

в) можливе зменшення ціни при зміні обсягу покупки;

г) можлива винагорода по закінченні угоди між продавцем і покупцем;

д) різниця між попитом і пропозицією на ринку.

5. Група товарів Гіффена, це:

а) товар, обсяг попиту на який знижується при зростанні доходів населення;

б) товар, обсяг попиту на який підвищується при зростанні доходів населення;

в) товар, обсяг попиту на який залишається незмінним при зростанні доходів населення;

г) товар, що не користується попитом;

д) товар, що нормується по споживанню.

6. Ідеально еластичний попит, це:

а) ситуація, при якій попит не залежить від ціни;

б) ситуація, при якій попит пропорційно зміниться при зміні ціни;

в) ситуація, при якій попит постійний;

г) ситуація, при якій зниження ціни товару підвищує обсяг попиту на обмежену величину й навпаки;

д) ситуація, при якій зниження ціни товару підвищує обсяг попиту на необмежену його величину, а при підвищенні ціни - покупець повністю відмовляється від товару.

Варіант 2.

1. Базові умови поставок при купівлі-продажу товарів.
Правила тлумачення базових умов поставок «ІНКОТЕРМС - 2000».

2. Ціни товарів, прејскурантів, каталогів, в системі світових цін та їх характеристика.

3. Практичне завдання 1.

Функція загальних витрат підприємства-монополіста:

$$TC = 20 + 15Q.$$

Функція попиту на продукцію монополіста по двох ринках:

$$P_1 = 30 - 18Q_1;$$

$$P_2 = 70 - 20Q_2.$$

Визначити обсяги продаж і ціни на кожному з двох ринків, максимізуючих прибуток монополії.

4. Практичне завдання 2.

Планові витрати обігу торговельного підприємства становлять 18% (від ціни виробника), рентабельність - 8%.

Визначити розмір торговельної надбавки торговельного підприємства.

5. Тести.

1. Закон попиту, це :

а) обсяг попиту прямо пропорційний ціні товару;

б) обсяг попиту росте з ростом доходів населення;

в) обсяг попиту знижується із зростанням доходів населення;

г) обсяг попиту обернено пропорційний ціні товару;

д) обсяг попиту є похідною від рівня доходів населення та ціни на товар.

2. Еластичний попит, це:

а) ситуація, при якій обсяг попиту зміниться при зміні ціни;

б) ситуація, при якій обсяг попиту пропорційно зміниться при зміні ціни;

в) ситуація, при якій обсяг попиту зміниться на більший відсоток, чим ціна;

г) ситуація, при якій змінюється попит на необмежену величину при зміні ціни;

д) ситуація, при якій зміна ціни не спричиняє зміни попиту.

3. Ціна попиту, це:

а) мінімальна ціна, по якій споживач готовий купити дану кількість товару;

б) середня ціна, по якій споживач готовий купити дану кількість

- товару;
- в) максимальна ціна, по якій споживач готовий купити дану кількість товару;
- г) ціна, запропонована покупцем;
- д) ціна, що відбиває споживчий попит на товар.
4. Взаємозамінні товари, це:
- а) товари, попит на які росте з ростом попиту на інші товари;
- б) товари, попит на які росте зі зростанням доходів населення;
- в) товари, які не підкоряються закону попиту;
- г) товари, попит на які обернено пропорційний рівню доходів населення;
- д) товари, обсяг попиту на які обернено пропорційний цінам інших товарів.
5. Крива ринкового попиту, це:
- а) горизонтальна сума всіх кривих індивідуального попиту;
- б) вертикальна сума всіх кривих індивідуального попиту;
- в) крива індивідуального попиту;
- г) крива зовсім нееластичного попиту;
- д) крива зовсім еластичного попиту.
6. Взаємодоповнюючі товари це:
- а) товар, об'єм попиту на який зменшується зі зростанням доходів населення;
- б) товар, обсяг попиту на який збільшується з ростом ціни;
- в) товар, обсяг попиту на який зменшується з ростом ціни на товар;
- г) товар, обсяг попиту на який збільшується зі зростанням доходів населення;
- д) товар, обсяг попиту на який не залежить ні від ціни, ні від доходів населення.

Варіант 3.

1. Сутність ціноутворення. Ціноутворення як наука.
2. Граничні витрати, гранична виручка (граничний продукт змінного ресурсу). Їх характеристика.
3. Практичне завдання 1.

Взаємозв'язок між випуском продукції, ціною та загальними витратами по підприємству наведені в таблиці:

Випуск продукції, шт.	Ціна, грн.	Загальні витрати, грн.
-----------------------	------------	------------------------

1	10	20
2	9	21
3	8	22
4	7	23
5	6	24
6	5	25
7	4	27
8	3	30

При якому об'ємі випуску продукції монополіст максимізує прибуток? Яку в цьому разі ціну він призначить на свій товар?

4. Практичне завдання 2.

Еластичність попиту населення на даний товар по ціні складає $-0,25$, а по доходу $+0,6$. В майбутньому періоді доходи населення збільшуються на $+5\%$, а загальний рівень цін залишиться незмінним. На скільки відсотків зміниться об'єм попиту на даний товар, якщо його ціна зменшиться на 8% .

5. Тести.

1. Граничні витрати можуть бути визначені як:

- а) $MC = dR/dQ$;
- б) $MC = dMC/dC$;
- в) $MC = dTC/dQ$;
- г) $MC = dFC/dQ$;
- д) $MC = dVC/dQ$.

2. Введення податку, що сплачується продавцем:

- а) викликає збільшення рівноважного об'єму ринку;
- б) викликає збільшення об'єму пропозиції;
- в) викликає зменшення рівноважного об'єму ринку;
- г) викликає збільшення об'єму попиту;
- д) викликає зменшення рівноважної ціни.

3. Зовсім нееластичний попит, це:

- а) попит змінюється при зміні доходів;
- б) ситуація, при якій зміна ціни непропорційно змінює попит;
- в) ситуація, при якій зміна ціни не спричиняє за собою зміну попиту;
- г) ситуація, при якій зміна ціни на товар та зміна попиту перебувають у зворотній залежності;
- д) ситуація, що виключає формування попиту.

4. Еластичний попит по доходу, це:

- а) співвідношення між рівнем ціни на товар і рівнем доходів населення;
- б) співвідношення між кількістю товару, що покупець готовий купити за ціною до та після її зміни;
- в) відсоткові зміни рівня ціни при зміні доходів споживача на 1%;
- г) відсоткові зміни рівня доходів населення до й після їх зміни;
- д) відсоткові зміни рівня попиту на товар при зміні на 1% доходів споживача.

5. Перехресна еластичність попиту за ціною це:

- а) співвідношення між рівнем попиту й рівнем доходів населення;
- б) співвідношення між ціною й рівнем попиту;
- в) процентна зміна ціни на товар при зміні доходів населення на 1%;
- г) процентна зміна ціни до й після її зміни;
- д) процентна зміна обсягу попиту на товар при зміні на 1% ціни іншого товару.

6. Нормальний товар, це :

- а) товар, обсяг попиту на який збільшується при збільшенні доходів населення;
- б) товар, обсяг попиту на який пропорційно збільшується із зростанням доходів населення;
- в). товар, обсяг попиту на який не змінюється з ростом ціни на товар;
- г) товар, обсяг попиту на який залежить від ціни, і не залежить від доходів населення;
- д) товар, обсяг попиту на який залежить від доходу населення й не залежить від ціни.

Варіант 4.

1. Ринковий і неринковий сектори економіки їхня характеристика.
2. Метод побудови ціни на основі аналізу беззбитковості й забезпечення цільового прибутку.
3. Практичне завдання 1.

Процес виробництва продукції на підприємстві описується функцією $Q = 4\chi_1 \times \chi_2^2$, де Q - обсяг виробництва продукції, у.о.; χ_1 - обсяг використання трудових ресурсів, од.; χ_2 - обсяг використання основних засобів, од.;

Підприємство використовує 3 одиниці трудових ресурсів 2 одиниці встаткування. Ставка оренди встаткування в 1.5 рази вище ставки оплати праці в одиницю часу.

Визначити на ізокванті всю сукупність варіантів, по яких витрати на виробництво продукції будуть нижче, ніж по варіанті використаному підприємством, при незмінному обсязі випуску продукції.

4. Практичне завдання 2.

Відобразити графічно постійні витрати, змінні витрати, середні загальні витрати, середні постійні витрати, середні змінні витрати, граничні витрати. Вихідні дані для розрахунку цих характеристик формування витрат по ціні представлені в таблиці:

Випуск продукції в одиницю часу, шт.	Загальні витрати, грн..
0	60
1	140
2	180
3	240
4	420
5	560

5. Тести.

1. Функція попиту, це:

- а) залежність між темпами зміни попиту й темпами зміни ціни;
- б) залежність між темпами зміни попиту й темпами зміни рівня доходів населення;
- в) залежність між факторами, що формують попит;
- г) залежність між обсягом попиту й визначальних її факторів;
- д) залежність між якістю товару й рівнем попиту.

2. Пряма еластичність попиту за ціною, це:

- а) процентна зміна обсягу попиту на товар, при зміні на 1% доходів населення;
- б) процентна зміна обсягу попиту на товар, при зміні на 1% ціни іншого товару;
- в) процентна зміна обсягу попиту на товар, при зміні на 1% ціни даного товару;
- г) процентна зміна обсягу попиту на товар до й після її зміни;
- д) процентна зміна обсягу попиту на товар, при зміні на 1% споживчих якостей товару.

3. Зміна (збільшення - зменшення) попиту, це:

- а) зрушення лінії попиту під впливом смаків покупця;

б) зрушення лінії попиту при зміні доходів споживачів, їхніх смакових переваг, цін на інші товари й інших факторів, крім зміни ціни самого товару;
в) зрушення лінії попиту при зміні ціни самого товару, та при незмінних інших факторах попиту;

г) зрушення лінії попиту під впливом доходів населення;

д) зрушення лінії попиту під впливом споживчих властивостей товару.

4. Нецінові фактори пропозиції товару, це:

а) якість товару;

б) технологія, вартість ресурсів, наявні капітальні засоби;

в) доход споживача, ціни на взаємозамінні товари, очікувані ціни, смаки споживачів;

г) місткість ринку, рівень інфляції, попит, рівень конкуренції;

д) міра державного регулювання економіки.

5. Обсяг продажів, це:

а) кількість товару, що виробник реально готовий продати на ринку протягом певної кількості часу;

б) кількість товару, що виробник реально продасть на ринку протягом певного часу, рівна кількості покупок;

в) кількість товару, що відповідає рівню купівельної спроможності населення;

г) кількість товару запропоноване на ринку при рівноважній ціні;

д) кількість товару, що відповідає потребам покупця.

6. Директивна ціна, це:

а) значення ціни, що встановлюється державою в якості її верхньої межі;

б) значення ціни, що встановлюється державою в якості її нижньої межі;

в) значення ціни, що встановлюється радою директорів (першими керівниками);

г) значення ціни, що встановлюється державою як орієнтовний рівень;

д) значення ціни, що встановлюється державою в якості її верхньої або нижньої межі.

Варіант 5.

1. Досконалий та недосконалий ринок. Їх признаки та особливості ціноутворення.

2. Роль держави в формуванні цін. Сутність, призначення та способи державного регулювання цін.

3. Практичне завдання 1.

Заповнити значення, яких не вистачає в наступній таблиці.

Об'єм застосування змінного ресурсу, у.о.	Загальний об'єм випуску продукції, од.	Граничний продукт змінного ресурсу.	Середній продукт змінного ресурсу.
8	-	-	100
9	828	28	-
10	-	-	85,2
11	872	-	-
12	-	-	74,0
13	-	12	-

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на товар «X»

$$Q_d = 14 - P_x + 0,1P_y.$$

Ціна одиниці товару «X» - бгрн., а ціна одиниці товару «Y» - 10гн. Визначити коефіцієнти прямої та перехресної еластичності попиту на товар «X».

5. Тести.

1. Надлишок попиту (дефіцит), це:

а) ситуація, коли обсяг попиту розташовується праворуч від рівноважної ціни;

б) ситуація, коли обсяг попиту розташовується ліворуч від рівноважної ціни;

в) ситуація, коли обсяг попиту перевищує обсяг пропозиції за даною ціною;

г) ситуація, коли обсяг попиту не відповідає рівню доходів населення;

д) ситуація, коли обсяг попиту не відповідає рівню якості продукції.

2. Надлишкова пропозиція, це:

а) ситуація, коли обсяг пропозиції перевищує обсяг попиту;

б) ситуація, коли обсяг пропозиції не відповідає рівню доходів населення;

в) ситуація, коли обсяг пропозиції розташовується праворуч від рівноважної ціни;

г) ситуація, коли обсяг пропозиції розташовується ліворуч від рівноважної ціни;

д) ситуація, коли обсяг пропозиції нижче рівня попиту.

3. Ціна рівноваги, це:

а) ціна, що відповідає рівню конкуренції на ринку;

б) ціна, що відповідає рівню інфляції на ринку;

в) ціна, при якій обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції;

г) ціна, що відповідає рівню якості товару;

д) ціна, що відповідає рівню доходів населення.

4. Рівновага, це:

а) ситуація, при якій рівень попиту відповідає рівню доходів населення;

б) ситуація, при якій рівень попиту відповідає рівню якості товару;

в) ситуація, при якій рівень попиту та пропозиції змінюється пропорційно;

г) ситуація, при якій при даній ціні величина обсягу попиту дорівнює величині обсягу пропозиції;

д) ситуація, при якій рента покупця відповідає ренті продавця;

5. Стабільність рівноваги, це:

а) здатність ринку повертатися до рівновазі під впливом лише зовнішніх факторів;

б) здатність ринку повертатися до рівноваги під впливом внутрішніх сил і зовнішніх факторів;

в) здатність ринку зберігати рівновагу під впливом цін світового ринку;

г) здатність ринку зберігати рівновагу під впливом державного регулювання цін;

д) здатність ринку повертатися до рівноваги під впливом лише своїх внутрішніх сил.

6. Об'єм продаж, це:

а) кількість товарів і послуг, які покупець готовий придбати протягом певної кількості часу;

б) кількість товарів, що відповідає рівню попиту;

в) кількість товарів, що відповідає рівню доходів населення;

г) кількість товарів, що відповідає рівноважній ціні на товар;

д) кількість товарів і послуг, які покупець дійсно купує протягом якого-небудь періоду часу, рівний обсягу продаж.

Варіант 6.

1. Стадії ціноутворюючого процесу та фактори, що впливають на рівень ціни по кожній із них.

2. Договірні, контрактні й закупівельні ціни в системі внутрішніх цін і тарифів. Їх характеристика.

3. Практичне завдання 1.

Визначити коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо відомо, що при доході 400 грн. в рік, обсяг попиту на даний товар – 200 од., а при доході 5000 грн. в рік, обсяг попиту на товар – 280 од..

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на товар «X»

$$Q_{DX} = 8 - P_X + 0,4P_Y.$$

Ціна товару «X» - 4 грн. за одиницю. Визначити:

а) коефіцієнт прямої еластичності попиту на товар «X» за його ціною;

б) коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною на товар «X», при зміні ціни на товар «Y»

5. Тести.

1. Зміна обсягу попиту, це:

а) рух уздовж лінії попиту під впливом зміни ціни даного товару при незмінності інших факторів;

б) рух уздовж лінії попиту під впливом зміни інших факторів, крім зміни ціни;

в) зрушення лінії попиту під впливом інших факторів, при незмінній ціні на даний товар;

г) зрушення лінії попиту під впливом всіх факторів і ціни;

д) зрушення лінії попиту під впливом доходів населення;

2. Нецінові фактори попиту, це:

а) доход споживача, ціни на взаємозамінні товари, очікування зміни цін, смаки споживача;

б) технологія, вартість ресурсів, наявні капітальні засоби;

в) міра державного регулювання економіки;

г) рівень конкуренції на ринку;

д) рівень вартості ресурсів і їхня дефіцитність.

3. Повна собівартість продукції містить у собі :

а) амортизацію;

б) акциз і податки ;

- в) торговельну надбавку;
- г) матеріальні витрати й витрати на оплату праці;
- д) все перераховане;

4. По формах продаж ціни підрозділяються на:

- а) біржові котирування;
- б) фіксовані ціни;
- в) аукціонні ціни;
- г) біржові ціни;
- д) всі перераховані;

5. Точка беззбитковості, це:

- а) точка відповідна обсягу виробництва, при якому загальні витрати дорівнюють загальному доходу або середні загальні витрати;
- б) точка відповідна рівності ціни і середніх змінних витрат;
- в) точка відповідна рівності ціни і середніх постійних витрат;
- г) точка рівноваги середніх змінних витрат і прибутку;
- д) точка рівності прибутку і всіх витрат;

6. На яку категорію товарів падає попит при зростанні доходів населення:

- а) товари першої необхідності;
- б) товари низької якості;
- в) предмети розкоші;
- г) товари з одиничною еластичністю;
- д) товари першої необхідності і товари низької якості.

Варіант 7.

1. Етапи встановлення ціни на товар та їх характеристика.
2. Перерозподільна функція ціни та її характеристика.
3. Практичне завдання 1.

Функція попиту на товар: $Q_D = 8 - 0,5P$;

де Q_D - об'єм попиту, млн. шт.;

P – ціна товару, грн.;

При якій ціні коефіцієнт прямої еластичності попиту по ціні складе - 0,5.

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на товар:, $Q_D = 10 - P$, функція пропозиції даного товару $Q_S = -8 + 2P$. На товар введено податок в сумі 1 грн. за одиницю.

Визначити ренту покупця та ренту продавця до та після введення податку.
Завдання виконати графічно та алгебраїчно.

5. Тести.

1. Загальні витрати на виробництво визначаються як:

- а) $TC - FC$;
- б) $AVC + ATC$;
- в) $FC + VC$;
- г) $MC + VC$;
- д) $MC + ATC$

2. Из нижче приведених витрат до неявних відносяться:

- а) платня за ремонт недіючого устаткування;
- б) амортизація устаткування;
- в) заробітна платня робітників;
- г) втрачений відсоток по готівці в касі фірми;
- д) допоміжні матеріали.

3. Готовність одержувати додаткові одиниці товару тільки за більш низькою ціною краще всього пояснює:

- а) ефект заміщення;
- б) принцип убуючої граничної корисності;
- в) ефект доходу;
- г) закон пропозиції;
- д) закон попиту.

4. Яке з наступних тверджень є правильним:

- а) бухгалтерські витрати - економічні витрати = нормальний прибуток;
- б) економічний прибуток - неявні витрати = нормальний прибуток;
- в) бухгалтерський прибуток - неявні витрати = економічний прибуток;
- г) економічний прибуток - неявні витрати = бухгалтерський прибуток;
- д) бухгалтерський прибуток + економічний прибуток = нормальний

прибуток.

5. Звичайно надлишок пропозиції:

- а) викликає підвищуючий тиск на ціну;
- б) чинить знижуючий тиск на ціну;
- в) не надає ніякої дії на ціну;
- г) стимулює покупців купувати товар;
- д) стимулює виробника нарощувати виробництво.

6. Якщо на ринку існує надмірний попит (дефіцит) на товар, то причиною цього є те, що:

- а) ціна на товар перевищує рівноважну ціну;
- б) ціна на товар нижче за рівноважну ціну;
- в) товар є низькоякісним;
- г) об'єм пропозиції перевищує об'єм попиту;
- д) все перераховане.

Варіант 8.

1. Вартісна теорія ціни і ціноутворення. Метод встановлення цін на основі поточних витрат.

2. Система вартісних економічних категорій та їх економічна характеристика.

3. Практичне завдання 1.

Функція попиту $Q_D = 16 - P$, функція пропозиції даного товару $Q_S = -9 + 2P$. Товар субсидується з бюджету в сумі 1 грн. за одиницю. Визначити ренту покупця і продавця після введення субсидії. Задачу виконати алгебраїчно і графічно.

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на даний товар, $Q_D = 8 - P$ функція пропозиції даного товару $Q_S = -7 + 2P$. Визначити рівноважну ціну і рівноважний об'єм продаж. Припустимо, на даний товар введений податок у розмірі 30% від ціни, сплачуваної покупцем. Визначити рівноважний об'єм продаж, рівноважні ціни покупця і продавця після введення податку. Виконати задачу алгебра і графічно.

5. Тести.

1. Коли границі цін встановлюються нижче за рівноважну ціну, виникає:

- а) дефіцит;
- б) надлишок пропозиції;
- в) зміна пропозиції;
- г) ніщо не змінюється;
- д) все перераховане.

2.Цена директивна, це:

- а) ціна, при якій об'єм попиту на товар рівний його пропозиції;
- б) максимальна ціна, яку покупець готовий заплатити за товар;
- в) значення ціни, встановлюване державою;
- г) ціна, що складається під впливом попиту і пропозиції;
- д) ціна світового ринку.

3. В умовах монополії:

- а) $MR = P$;
- б) $MR < P$;
- в) $MR > P$;
- г) $MR = P = MC$;
- д) $MC = P$.

4. Метою цінової дискримінації є:

- а) зниження рівня добробуту споживачів;
- б) максимізація об'єму продаж;
- в) зменшення кількості покупців;
- г) встановлення максимальної ціни для кожного покупця;
- д) встановлення мінімальної ціни для кожного покупця.

5. Метою ціноутворення фірми може бути:

- а) максимізація прибутку;
- б) максимізація обороту;
- в) придушення конкурента;
- г) оволодіння новими сегментами ринку;
- д) всі разом.

6. Стратегія високих цін може бути представлена у вигляді:

- а) стратегії проникнення на ринок;
- б) стратегії преміального ціноутворення;
- в) стратегії слідування за лідером;
- г) стратегії справедливого ціноутворення;
- д) стратегії зняття вершків.

Варіант 9.

1. Ковзаюча ціна фактичної операції і порядок її розрахунку.
2. Оптові, роздрібні ціни і тарифи. Їх характеристика.
3. Практичне завдання 1.

Підприємство знаходиться в умовах досконалої конкуренції. Залежність загальних витрат підприємства від обсягу випуску продукції приведена в таблиці:

Випуск продукції в одиницю часу, шт.	Обсяг витрат, грн.
0	4
1	8
2	10
3	14

4	20
5	28

Якщо ціна товару 5 грн., то який об'єм виробництва вибере підприємство? Для максимізації прибутку? Нижче за який рівень повинна знизиться ціна, щоб підприємство припинило випуск даного виду продукції?

4. Практичне завдання 2.

Заповнити відсутні значення в наступній таблиці:

Обсяг застосування змінного ресурсу, у.о.	Загальний обсяг випуску продукції, од.	Граничний продукт змінного ресурсу.	Середній продукт змінного ресурсу.
3	250	-	-
4	-	52	-
5	-	-	70,0
6	394	-	-
7	434	-	-
8	-	36	-

5. Тести.

1. Рівноважна ціна - це:

- ціна вище тієї, яка створює надмірний попит;
- ціна, при якій немає ні дефіциту, ні надлишку;
- ціна, встановлювана урядом;
- ціна, відповідна доходам населення;
- всі перераховані.

2. У відповідності із законом попиту і пропозиції збільшення попиту викликає:

- зниження як рівноважної ціни, так і рівноважного об'єму продаж;
- збільшення рівноважної ціни і рівноважного об'єму продаж;
- зниження рівноважної ціни і збільшення рівноважного об'єму продаж;
- зростання рівноважної ціни і зниження рівноважного об'єму продаж;
- все перераховане.

3. Монополіст зазнає збитки в тому випадку, якщо у нього:

- $MC < ATC$;

- б) $MC < P$;
- в) $P < ATC$;
- г) $MC < MR$;
- д) $MC = ATC$.

4. В умовах досконалої конкуренції точка «втєчі» - це такий об'єм виробництва, при якому ціна рівна мінімуму:

- а) середніх загальних витрат;
- б) середніх змінних витрат;
- в) граничних витрат;
- г) середніх постійних витрат;
- д) змінних і постійних витрат разом.

5. На стадії росту продаж життєвого циклу виробу:

- а) витрати ростуть;
- б) конкуренція відсутня;
- в) потреби не чутливі до зміни ціни;
- г) можливе застосування стратегії і високих цін, і середніх і низьких цін;

6. Що не відповідає стадії зрілості (насичення ринку) життєвого циклу виробу:

- а) витрати ростуть;
- б) конкуренція слабшає;
- в) фірми вважають за краще не маніпулювати цінами;
- г) проводиться модифікація товару;
- д) розробляються нові умови продаж.

Варіант 10.

1. Ціни біржової торгівлі. Класифікація цін біржової торгівлі.
2. Розрахункові ціни і ціни фактичних угод. Види цін фактичних угод.
3. Практичне завдання 1.

Підприємство знаходиться в умова досконалої конкуренції. Функція загальних витрат в короткому періоді наведена в таблиці:

Випуск продукції в одиницю часу, шт.	Загальні витрати, грн.
1	2
0	8
1	10
2	14
3	20

4	28
5	38
6	53

В галузі зайнято 1000 підприємств, що випускають аналогічну продукцію. Крива ринкового попиту має вигляд:

Ціна, грн.	Обсяг попиту, шт.
3	4000
5	2000
7	1600
9	1000

Встановити:

- а) рівноважну ціну;
- б) об'єм випуску продукції кожним підприємством при рівноважній ціні;
- в) чи будуть в тривалому періоді підприємства переходити в дану галузь чи виходити з неї.

4. Практичне завдання 2.

Функція попиту на товар $Q_D = 9 - P$, функція пропозиції даного товару $Q_S = -2 + 2P$ (попит - в млн. шт., ціна - в грн.) Припустимо на даний товар встановлена фіксована ціна у розмірі 4 грн. за одиницю. Визначити об'єм продаж і об'єм незадоволеного попиту. Виконати задачу алгебраїчно і графічно.

5. Тести.

1. Ціноутворення витратним методом може ґрунтуватися на:
  - а) сумі постійних і змінних витрат;
  - б) граничних витратах;
  - в) загальних витратах;
  - г) економічних і бухгалтерських витратах;
  - д) всі варіанти вірні.
2. Який з перерахованих методів відноситься до параметричних методів ціноутворення:
  - а) структурної аналогії;
  - б) метод питомих показників;

- в) балловий;
- г) всі перераховані;
- д) жоден з них не відноситься.

3. В спробі досягти спільної максимізації прибутку фірми можуть організуватися в:

- а) монополістично конкурентний ринок;
- б) картель;
- в) корпорацію;
- г) природну монополію;
- д) в будь-яку з них.

4. Гранична виручка, це:

- а) $MR = dTR / dQ$;
- б) $MC = dMC / dTR$;
- в) $MR = dTR / dTC$;
- г) $MR = dTC / dQ$;
- д) $MR = dTC / dMC$.

5. Товар Гіффена - це товар, об'єм попиту на який:

- а) росте при зростанні його ціни;
- б) не змінюється при зміні його ціни;
- в) збільшується при зниженні ціни іншого товару;
- г) росте при зростанні грошового доходу споживача;
- д) знижується.

6. Введення товарних дотацій на відміну від товарного податку приводить до:

- а) зменшенню надлишку споживачів;
- б) збільшенню рівноважної ціни;
- в) зниженню об'єму продаж;
- г) збільшенню надлишку споживачів;
- д) зниженню рівноважної ціни.

Методичні рекомендації до виконання індивідуального завдання

Аналіз попиту та пропозиції

Задачі цього типу розв'язуються за допомогою стандартного прийому прирівнювання функції попиту (Q_D) до функції пропозиції (Q_S), тобто $Q_D = Q_S$. Із цієї рівності визначається рівноважна ціна (P_E). Рівноважний обсяг продажу обчислюється шляхом підстановки знайденого значення P_E у функцію Q_S й Q_D .

При фіксованій ціні (P) обсяг попиту визначається шляхом підстановки цієї ціни у функцію попиту, а обсяг пропозиції - підстановкою її у функцію пропозиції. Обсяг незадоволеного попиту, або надлишок пропозиції, у цьому випадку, визначається різницею між Q_D й Q_S .

При введенні податку (Π), який сплачує виробник (продавець), ціна, яку платить споживач (покупець) ($P_{\text{пок}}$) перевищує ціну, яку отримує виробник ($P_{\text{прод}}$) на величину цього податку. Інакше кажучи, $P_{\text{прод}} = P_{\text{пок}} - \Pi$. При введенні субсидії для виробника (C) ситуація складається навпаки. Ціна, яку сплачує покупець ($P_{\text{пок}}$), менше ціни, яку за даний товар одержить продавець ($P_{\text{прод}}$) на величину субсидії (C). Таким чином: $P_{\text{прод}} = P_{\text{пок}} + C$.

Значення $P_{\text{пок}}$ і $P_{\text{прод}}$ підставляють у відповідну функцію (попиту або пропозиції) і за допомогою стандартного прийому знаходять їхні рівноважні значення й рівноважний обсяг (Q_E).

Надлишок (рента) покупця й надлишок (рента) продавця визначаються різницею між тією сумою, яку споживач був готовий сплатити за дану кількість товару або тією сумою, за яку виробник був готовий продати дану кількість товару, і сумою, фактично сплаченою й отриманою за певну кількість товару при певній ринковій ціні.

Методичні рекомендації по аналізу попиту та пропозиції використовуються для виконання наступних завдань:

- варіант 1 (завдання 2);
- варіант 7 (завдання 2);
- варіант 8 (завдання 1, 2);

- варіант 10 (завдання 2).

Споживання й попит

Коефіцієнт прямої еластичності попиту за ціною (E_i) визначається за формулою:

$$E_i = \frac{\Delta Q_i}{Q_i} : \frac{\Delta P_i}{\bar{P}_i} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta P_i} \times \frac{\bar{P}_i}{Q_i},$$

де $\bar{P}_i$ - середнє значення й ціна і-го товару;

Q_i - середнє значення й обсяг попиту і-го товару;

ΔP_i - зміни ціни і-го товару;

ΔQ_i - зміни обсягу попиту і-го товару.

Середні значення ціни товару й обсягу попиту розраховуються за формулою:

$$\bar{P}_i = \frac{P_1 + P_2}{2};$$

$$\bar{Q}_i = \frac{Q_1 + Q_2}{2}.$$

Зміна ціни товару й обсягу попиту визначаються за формулою:

$$\Delta P_i = P_2 - P_1;$$

$$\Delta Q_i = Q_2 - Q_1,$$

де P_1 і P_2 - відповідно, значення ціни і-го товару до й після зміни;

Q_1 і Q_2 - відповідно, обсягу попиту на і-ий товар до й після зміни ціни.

Коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною (E_{ij}) визначається за формулою:

$$E_{ij} = \frac{\Delta Q_i}{Q_i} : \frac{\Delta P_j}{\bar{P}_j} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta P_j} \times \frac{\bar{P}_j}{Q_i},$$

де $\bar{P}_j$ - середнє значення й ціна j-го товару.

Розрахунок $\bar{P}_j$ і ΔP_j здійснюється аналогічно розрахунку $\bar{P}_i$ та ΔP_i .

Коефіцієнт еластичності попиту по доходу (E_R) визначається за формулою:

$$E_R = \frac{\Delta Q_i}{\bar{Q}_i} : \frac{\Delta R}{\bar{R}} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta R} \times \frac{\bar{R}}{\bar{Q}_i},$$

де R – середній дохід конкретного споживача або всього населення.

При цьому:

$$R_i = \frac{R_1 + R_2}{2};$$

$$\Delta R_i = R_2 + R_1.$$

Якщо відомі E_i і E_R , а також зміна ціни товару ΔP_i і доходу ΔR у відсотках і необхідно визначити зміну попиту ΔQ_i то може бути використана формула:

$$\Delta Q_i = E_i \times \Delta P_i + E_R \times \Delta R.$$

Якщо дано функцію попиту, то розрахунок коефіцієнтів прямої або перехресної еластичності попиту за ціною здійснюється за допомогою похідної за наступними формулами:

Коефіцієнт прямої еластичності:

$$E_i = \frac{dQ_i}{dP_i} \times \frac{P_i}{Q_i}.$$

Коефіцієнт перехресної еластичності:

$$E_{ij} = \frac{dQ_j}{dP_i} \times \frac{P_i}{Q_j}.$$

Методичні рекомендації по аналізу споживання та попиту використовуються для виконання наступних завдань:

- варіант 1 (завдання 1);
- варіант 3 (завдання 2);
- варіант 5 (завдання 2);
- варіант 6 (завдання 1, 2);
- варіант 7 (завдання 1).

Виробництво й витрати

Для розв'язання завдань по даній темі необхідне знання наступних формул:

$$TC = FC + VC,$$

де TC - загальні витрати;

FC - умовно-постійні витрати;

VC - умовно-змінні витрати.

При $Q = 0$ (Q - випуск продукції в одиницю часу):

$$TC = FC$$

Середні загальні витрати - АТС:

$$ATC = \frac{TC}{Q}.$$

Середні постійні витрати - AFC:

$$AVC = \frac{FC}{Q}.$$

Середні змінні витрати - AVC:

$$AVC = \frac{VC}{Q}.$$

Граничні витрати MC, визначаються в такий спосіб:

$$MC = VC_{i+1} - VC_i,$$

де, VC_i , VC_{i+1} - умовно-змінні витрати при виробництві, відповідно на i -у та $i+1$ одиницю продукції.

При побудові ізоквант необхідно застосовувати виробничу функцію виду:

$$Q = f(X_1; X_2; \dots; X_n),$$

де Q — максимальний випуск продукції, який можна одержати при використанні 1-го ресурсу в обсязі X_1 ; 2-го ресурсу в обсязі X_2 і т.д. до n -го ресурсу в обсязі X_n .

При розв'язанні задачі варто пам'ятати, що середній продукт змінного ресурсу X_1 визначається як:

$$AP_1 = \frac{Q}{X_1},$$

а граничний продукт MP_i змінного ресурсу X_i визначається як приріст загального випуску продукції в результаті збільшення застосування i -того змінного ресурсу на одну одиницю.

Методичні рекомендації по аналізу виробництва та витрат використовуються для виконання наступних завдань:

- варіант 4 (завдання 1, 2);
- варіант 5 (завдання 1);
- варіант 9 (завдання 2).

Підприємство і ринок

Розв'язання задач по цій темі базується на тому, що підприємство незалежно від ринкових умов (досконала чи недосконала конкуренція) прагне максимізувати свій прибуток. Однак умови й можливості підприємства різні в умовах досконалої й недосконалої конкуренції. При цьому, в обох випадках, до витрат на виробництво необхідно додати й нормальний рівень прибутку.

Умовою оптимального обсягу випуску продукції, при якому підприємство максимізує свій прибуток, при досконалій конкуренції є рівність граничного виторгу (MR) з граничними витратами (MC), які дорівнюють ціні (P). При цьому, якщо ціна (P) нижче середніх змінних витрат (AVC), то підприємство, найімовірніше, припинить виробництво даного товару.

В умовах недосконалої конкуренції підприємство-монополіст оптимізує для себе обсяг випуску, тобто максимізує прибуток за умови рівності граничного виторгу (MR) з граничними витратами (MC). Для монополії, яка здійснює цінову дискримінацію, умовою оптимуму є рівність граничного виторгу від реалізації продукції граничним витратам на її виробництво на кожному з ринків. Умовою оптимального розподілу випуску, між підприємствами, що належать однієї монополії, є рівність граничних витрат.

Методичні рекомендації по аналізу підприємства та ринку використовуються для виконання наступних завдань:

- варіант 2 (завдання 1,);
- варіант 3 (завдання 1);
- варіант 9 (завдання 1);
- варіант 10 (завдання 1).

Склад і структура ціни

Для розв'язання завдань по даній темі необхідно знати, що основою для розрахунку ціни є виробнича собівартість підприємства-виробника, після цього в ціну включається прибуток підприємства-виробника й обов'язкові платежі в бюджет. У такий спосіб формується відпускна ціна підприємства-виробника. Після додавання до неї оптово-збутової надбавки виходить відпускна ціна оптово-збутової організації. Після додавання до неї торговельної надбавки - роздрібна ціна.

Методичні рекомендації по аналізу складу та структурі ціни використовуються для виконання наступних завдань:

- варіант 2 (завдання 2,).

8. Контрольні запитання для самопідготовки та самодіагностики

Модуль 1. Теоретичні основи ринкового ціноутворення

Тема 1. Теоретичні основи ціноутворення

1. Яке місце в економічній системі займає ціна та ціноутворення
2. Наведіть класифікацію цін
3. Які фактори впливають на ціну
4. Пояснити аксіоми та догми ринкового ціноутворення
5. Назвіть функції цін
6. Назвіть різні теорії ціноутворення
7. Поясніть поняття “рідкість благ”

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,9,12).

Тема 2. Основи ринкового ціноутворення

1. Що являє собою проблема обмеженості ресурсів
2. Що означає ціна вибору
4. Назвіть фактори виробництва
5. Назвіть класифікацію ринків
6. Що означає “досконалий” та недосконалий” ринок
7. Що означає поняття “сім’я”, “фірма”, центральні органи влади
8. Назвіть закон попиту та пропозиції
9. Що означає ціна рівноваги

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,12)

Модуль 2. методичні основи ринкового ціноутворення

Тема 3. Методичні основи ринкового ціноутворення

1. Що означають принципи ринкового ціноутворення
2. Назвіть види ринків
3. Назвіть етапи встановлення початкової ціни
4. Назвіть типи цінової політики
5. У чому полягає оцінка витрат
6. Назвіть методи побудови ціни

Література: основна (1,2); додаткова 3,4,5,6,7,10)

Тема 4. Склад ціни

1. Назвіть фактори, що впливають на состав ціни та її рівень
2. Назвіть види витрат
3. Охарактеризуйте закон убиваючої продуктивності ресурсів.

4. Охарактеризуйте склад та структуру ринкової ціни
5. Охарактеризуйте групування витрат по елементам витрат та по статтям калькуляції

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,6,7,8,9,10)

Тема 5. Державне регулювання та контроль цін

1. Охарактеризуйте державну політику в області цін
2. Охарактеризуйте сутність, призначення і цілі державного регулювання цін
  1. Яку роль відіграють пряме та економічне регулювання цін
  2. Назвіть методи державного регулювання цін
  3. Охарактеризуйте взаємозв'язок методів державного регулювання цін та їх економічних наслідків
  4. Охарактеризуйте індикативні ціни
  5. Охарактеризуйте зміст державного контролю цін

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,7,9,12)

Тема 6. Ціноутворення в будівництві

1. Охарактеризуйте особливості ціноутворення в будівельному комплексі
2. Етапи розрахунку цін в галузі
3. Охарактеризуйте методи обґрунтування цін на нову продукцію будівельної галузі
  5. Зміст надбавок та знижок до оптової ціни з урахуванням економічного ефекту від росту якості
  6. Охарактеризуйте параметричні методи обґрунтування цін в галузі будівництва.

Література: основна (1,2); додаткова (3,4,5,9,11,12)

Рекомендована література.

Основна.

1. Іваниєнко В.В. Ценообразование: учебное пособие. – Х.: Изд. дом «ИНЖЕК», 2003г. – 152с.

2. Ценообразование: учебник для ВУЗов / под. ред. В.Е. Есипова / СПб.: «Питер», 1999г. – 500с.

Додаткова

3. Желтякова, Маховикова, Пузыня, Ценообразование: тесты и задачи. СПб.: «Питер», 1999г. – 448с.

4. Уткин Э.А. Цены, ценообразование, ценовая политика. М.: «Тандем», ЭКМОС, 1999г. – 320с.

5. Шуляк П.Н. Ценообразование: учебно-практическое пособие. М.: «Филин», 1998г. – 348с.

6. Еракумович И.Л. Ценообразование: учебное пособие, 2-е изд. Стереотип. – К.: МАУП, 1999г. – 108с.

Ресурси мережі Internet

7. Сервер Верховной Рады Украины // www.rada.gov.ua

8. Лига Бизнес Информ // www.liga.net

9. Нормативные акты Украины // www.nau.kiev.ua

10. Налоги и бухгалтерский учет // basa.tav.kharkov.ua

11. Право. Украина // www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html

12. Украинское право // www.ukrpravo.com

Шкала оцінювання

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Поточний контроль навчальної діяльності студентів здійснюється під час практичних завдань. Він включає: експрес-опитування, врахування активності студентів під час практичного заняття. Також до цього виду оцінювання відносяться: задавання проблемних питань під час практичного заняття, прийняття участі в обговоренні питань та розв'язуванні задач.

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
A(відмінно)	90-100	Відмінно (зараховано)
B(дуже добре)	82-89	Добре (зараховано)
C (добре)	75-81	
D(задовільно)	67-74	Задовільно (зараховано)
E(достатньо)	60-66	
FX(незадовільно) з можливістю повторного складання	35-59	Незадовільно (незараховано)
F(незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	1-34	

Студенти, які набрали за результатами вивчення курсу необхідну кількість балів (≥ 60), отримують оцінку відповідно до набраного рейтингу;

Студенти, які набрали протягом семестру рейтинг з кредитного модуля менше 60 балів, зобов'язані скласти екзамен. Максимальна кількість балів за екзамен складає 25 (тобто 25 відсотків від загальної кількості балів).

Форми контролю

У процесі контролю рівня сформованості компетентностей студентів використовуються такі його форми: індивідуальний, груповий, фронтальний, комбінований; самоконтроль; взаємоконтроль.

Критерії оцінювання знань студентів

Рівні компетентності	Критерії оцінювання	За 100-бальною
Низький (недостатній)	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, викладає його фрагментарно.	1-49
Середній (репродуктивний)	Студент дає неповну відповідь на запитання, володіє матеріалом на репродуктивному рівні, здатний відтворити значну його частину, робить спроби аргументувати відповідь прикладами, може відтворити значну частину теоретичного матеріалу.	50-69
Достатній (конструктивний)	Студент дає досить повну відповідь на поставлені запитання з незначними неточностями. Певною мірою володіє вивченим обсягом матеріалу, в тому числі і застосовує його при виконанні практичних завдань. Розв'язує практичні завдання в стандартних педагогічних ситуаціях, може наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок.	70-89
Достатній (творчий)	Студент дає вичерпну відповідь на запитання, виявляє ґрунтовні теоретичні знання та уміння застосовувати їх у різноманітних педагогічних ситуаціях. Може наводити переконливі оригінальні приклади з практики для доведення власної позиції.	90-100

Критерії оцінювання знань студентів за результатами екзамену

Критерії оцінювання	За 100- бальною
Частково та поверхово розкриті лише окремі положення питання і допущені при цьому певні суттєві помилки, котрі значно впливають на загальне розуміння питання; поверхово, з помилками визначені ті чи інші поняття або сформульовані висновки з теоретичного положення, але з суттєвими помилками.	0-5
Правильно визначено сутність питання. При цьому недостатньо або поверхово розкрито більшість його окремих положень, існують окремі помилки, які частково впливають на загальне розуміння проблеми; частково і поверхово визначено те чи інше поняття або сформульовано висновок з теоретичного положення, але з неточностями та помилками.	5-15
правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання; правильно, але не повністю дали визначення поняття або поверхово проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення; правильно, але лише частково визначили те чи інше поняття або частково проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення.	15-25
Правильно визначено сутність питання, але розкрито його не повністю, з незначними помилками; правильно, але лише частково визначено те чи інше поняття або частково проаналізовано і зроблено висновок з теоретичного положення.	25-30
В цілому розкрито теоретичне питання, однак не повно і з деякими неточностями. При цьому не використано на достатньому рівні обов'язкову літературу; повністю розкрито сутність поняття, подано його чітке визначення або проаналізовано і зроблено висновок з конкретного теоретичного положення.	30-35
Повно та ґрунтовно розкрито теоретичні питання, при цьому використана не лише обов'язкова, а й додаткова література; повністю розкрито сутність понять, подано його чітке визначення або проаналізовано і зроблено висновок з конкретного теоретичного положення.	35-40